

Cultural Patterns of Naming People among Mongol Tribes based on Literary and Historical Texts

Azar Molaie Mahoonaki¹, Ahmad Amiri Khorasani^{*2},
Ali Jahanshahi Afshar³

Received: 24/05/2023
Accepted: 21/11/2023

* Corresponding Author's E-mail:
amiri@uk.ac.ir

Abstract

Mongolian tribes, following their cultural traditions, have a diverse array of names for people. This was particularly evident during and after the Mongol rule in Iran, where Persian texts from that era often reflect these Mongolian names. Iranian writers and historians sometimes provided insights into the meanings and reasons behind these names, along with related stories and narratives. Despite the significance of Mongol nomenclature in literary and historical texts, comprehensive research on this topic remains scarce, underscoring the need for this study. In these texts, naming patterns varied according to nature, physical conditions, events, and manners. Sometimes, names were altered for various reasons.

Keywords: name; pattern; naming; Mongol; manner.

1. PhD candidate in Persian Language and Literature, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.

<http://www.orcid.org/0009-0003-3412-7878>

2. Professor of Persian Language and Literature, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.

<http://www.orcid.org/0000-0002-6437-7515>

3. Associate Professor of Persian Language and Literature, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.

<http://www.orcid.org/0000-0001-7376-9441>

© 2024 The Author(s). Published by TMU Press. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

Research background

There has been no independent research on the present issue so far; only some authors have mentioned this, in their research such as: *History of Mongols in Iran* (Spuler, 1986, translated by Miraftab, 1997, p. 198), *Religion and Government in Iran during the Mongol Era* (Bayani, 1992, p. 16-17) the seventh chapter of *Histoire Secrete Des Mongols* (Bayani, 2022, p. 116) and in some articles which refer to the custom of naming the Mongols. So, it is necessary to discuss this belief in detail, by referring to literary and historical texts.

The article '*Patterns of Naming among the Mongols*' investigates the history and types of Mongolian names (Moses, 1988, vol.11/pp. 25-34). Another study, '*Naming among the Mongols: An Ethnographic-Librarian Survey*' focuses on naming customs and patterns, discussing the social significance of name selection and the influencing factors (Vinkovics, 1985, vol.39/pp. 25-37).

This research stands out for its targeted analysis of Mongol naming culture and its representation in Persian and Iranian historical literature, alongside the "*Secret History*" book.

The main research question

This study tries to answer the following research question:

Which naming patterns of the Mongols have been reflected in the historical and literary texts of the 7th and 8th centuries of Iran?

Research method and data collection

This research was done in a descriptive-analytical way and its data was provided in library manner. The data collection tool was a note sheet that was provided by referring to research sources. These notes were sorted, classified and analyzed by qualitative content analysis. After studying the historical and literary sources, a significant

variation was observed in the names of Mongols and significant results were obtained.

Discussion

The great variety of names and different patterns of naming among the Mongol peoples shows that these people attached great value to names. "The name is an important cultural and social phenomenon that accompanies a person from before birth to after death. This principle is rooted in the religious, national, literary, intellectual and historical beliefs of the people of the society" (Ghanbari Adivi, 2012, p. 83). For this reason, naming culture is seen among many ethnic groups and nations such as Indians, Iranians, Arabs, Westerners, etc. Sometimes "the culture, manners and criteria of naming are different among different nations and ethnic groups" (Amin, 2016, p. 6). It is sometimes associated with similarities. Various and diverse names show how much the Mongols cared about their meaning. Among them, one of the naming methods is inspired by the birth situation of the youngest child in the family in such a way that "the youngest child is chosen as the guardian of the family and his name is determined accordingly" (Vladimir Tessef: 2007, p. 83). Appearance and physical characteristics, personality and behavioral characteristics, name, objects and social base, changing names to different places were also very common.

The variety in Mongolian naming patterns highlights their cultural significance. Naming reflects religious, national, literary, intellectual, and historical beliefs. Different ethnic groups, including Indians, Iranians, Arabs, and Westerners, have their unique naming cultures. Mongolian names often derive from birth circumstances, physical traits, personality, or social status, illustrating their emphasis on the meanings behind names.

Conclusion

After analyzing the literary and historical texts, numerous Mongolian names were identified. These names, deeply rooted in cultural beliefs and symbols, were used as models for naming individuals. Names form an integral part of every Mongolian's socio-cultural identity, with adherence to beliefs, customs, and traditions reinforcing this identity. The examination and classification of names in these texts revealed the bases for these names, identifying various naming patterns.

Examples are provided to illustrate these patterns: 1. Birth and position or status: For the Mongols, the circumstances of birth and the position of the baby are significant, often influencing the chosen name. 2. Physical characteristics and personality: The Mongols considered a person's physical abilities, appearance, and personality when naming. 3. They often selected names reflecting moral, behavioral, and psychological traits. 4. Animal Names: The practice of using animal names is rooted in Mongolian culture and belief, highlighting the importance they placed on the natural world. 5. Human structures and objects: Mongolian naming conventions also included inspiration from human-made structures and objects. 6. Names reflecting status: The Mongols often assigned new names or titles based on the power and status an individual attained, demonstrating the dynamic nature of their naming practices. Overall, Mongolian naming customs were deeply entwined with their cultural patterns and beliefs. Various naming patterns among the Mongols were evident in the literary and historical texts from the 7th and 8th centuries of the Hijri calendar, coinciding with the Mongol era in Iran. These patterns were based on several factors, including the characteristics related to birth status, physical appearance and capabilities, personality and behavioral traits, names of objects, and animal names, as well as social foundations. this diversity in naming

conventions reflects the rich cultural tapestry of the period. Changing the name was a manner and followed their cultural pattern and beliefs.

References

- Amin, H. (2007). Culture and history- First name and last name. *Hafez*, 43, 5-9.
- Anoon. (2022). *History of the Mongol series* (translated into Farsi by Sh. Bayani). Tehran University Press.
- Bayani, Sh. (1992). *Religion and government in Iran during the Mughal era*. Publication Center College.
- Ghanbari Adivi, A. (2013). Impact of religion on named people Chaharmahal Bakhtiari. *Culture and folk Literature*, 1(2), 83-107.
- Moses, L. (1988). Naming patterns among the Mongols. *Applied Mongolian Studies*, 11, 25-34. (<https://www.jstor.org/stable/43194448>).
- Spuler, B. (1986). *History of Mongols in Iran* (translated into Farsi by M. Miraftab).
- Vinkovics, J. (1985). Name-Giving among the Mongols: An ethnographico- bibliographical survey. *Applied Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 39(1), 25-37. <https://www.jstor.org/stable/23657926>

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول براساس متون ادبی و تاریخی

آذر ملایی ماهونکی^۱، احمد امیری خراسانی^{۲*}، علی جهانشاهی افشار^۳

(دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۳ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۳۰)

چکیده

اقوام مغول با پیروی از الگوی فرهنگی خود نام‌های متنوعی را برای افراد برمی‌گزیدند. با هجوم و فرمانروایی بلندمدت مغولان، در ایران، نام‌های مغولی در متون فارسی آن دوره و حتی پس از آن منعکس شده است. در مواردی ادیبان و تاریخ‌نگاران ایرانی، معانی نام‌ها و دلیل نام‌گذاری‌های متنوع را ضبط کرده و به داستان‌ها و روایت‌های مربوط به آن‌ها پرداخته‌اند. از آنجا که پژوهش دقیق و جامعی درباره الگوی نام‌گذاری مغول و بازتاب آن در متون ادبی و تاریخی، مشاهده نشده است پژوهش در این مورد، اهمیت و ضرورت دارد.

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران.

<http://www.orcid.org/0009-0003-3412-7878>

۲. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران (نویسنده مسئول).

* amiri@uk.ac.ir

<http://www.orcid.org/0000-0002-6437-7515>

۳. دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران.

<http://www.orcid.org/0000-0001-7376-9441>

در این پژوهش که با روش توصیفی - تحلیلی اجرا و داده‌های آن، بر مبنای متون ادبی و با استناد به متون تاریخی، به شیوه کتابخانه‌ای، گردآوری شده، نام‌ها و الگوهای نام‌گذاری افراد در متون، شناسایی و بررسی شده است. در این متون، الگوهای نام‌گذاری متفاوتی با توجه به طبیعت، وضعیت جسمانی، رویدادها و ... وجود دارد و نام‌گذاری با رسومی نیز همراه بوده و نام‌ها در مواردی بنا به دلایلی تغییر کرده‌اند.

واژه‌های کلیدی: نام، الگو، نام‌گذاری، مغول، رسم.

۱. مقدمه

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری مغولی در باورهای آن‌ها ریشه دارد. مغول‌ها قومی نیمه‌بدوی بودند و واژه مغولی تداعی‌کننده توحش و بربریت در ذهن است، اما آن‌ها نیز همانند هر جامعه انسانی فرهنگ خاص خود را داشتند و به باورها و آداب و رسوم خود پای‌بند بودند. منشأ باورها و آداب و رسوم مغولان، زندگی ایلی و اقتصاد شبنانی بود که بعد از اختلاط مغولان با اقوام دیگر، برخی از سنت‌ها فراموش شد یا تغییر شکل داد یا توسط اقوام دیگر پذیرفته شد.

در مسیر جنگ‌ها و یورش‌های پی‌درپی آن‌ها به سرزمین‌های دیگر، به‌ویژه ایران، نیز باورها، آداب و رسوم مغولان به‌تدریج دست‌خوش تغییر شد. تمدن غنی و درخشان ایران به‌تدریج توانست این مهاجمان را مغلوب کند. پس سخن گفتن از آداب و رسوم مغولی که با آداب و رسوم ایرانیان و سایر اقوام مخلوط نشده باشد دشوار است. با این حال در بین سنن و قوانینشان باورها و آدابی خاص بوده که تا مدت‌ها به آن توجه شده و به سبب اهمیتشان کم‌تر با رسوم سایر اقوام مخلوط شده‌اند.

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

با بررسی کتاب‌هایی که در زمان حضور مغولان در ایران نوشته شده است می‌شود به آن دسته از الگوهای نام‌گذاری که خاص مغولان بوده، دست یافت. کتاب‌هایی مانند جامع‌التواریخ، تاریخ جهانگشای جوینی، تاریخ وصاف، طبقات ناصری و... حاوی اطلاعات ارزشمندی در این زمینه است.

نویسندگان در این مقاله قصد دارند نام‌های مغولی و الگوهای نام‌گذاری آن‌ها را شناسایی و بررسی کنند و به دلایل تغییر نام در میان اقوام و طوایف مغول بپردازند.

۲. پیشینه و ضرورت تحقیق

در پژوهش‌هایی که به زبان فارسی نوشته شده، اثر مجزایی دیده نشد، اما در برخی پژوهش‌ها، همچون تاریخ مغول در ایران (اشپولر، ۱۹۸۶، ترجمه میرآفتاب، ۱۳۷۶، ص. ۱۹۸، ۱۹۹)، دین و دولت در ایران عهد مغول (بیانی، ۱۳۶۷، ج. ۱/ص. ۱۶، ۱۷) و مقدمه فصل هفتم تاریخ سری (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۱۱۶) پراکنده و گذرا، به برخی از نام‌گذاری‌ها و دلایل آن اشاره شده است. اهمیت پژوهش حاضر از اینجا آشکار می‌شود که به‌طور دقیق و هدفمند، الگوهای نام‌گذاری مغول را شناسایی، تحلیل و دلیل نام‌گذاری را مطرح کرده است. همچنین توجه به آداب و رسوم و باورهای مربوط به این نام‌گذاری‌های فرهنگی، ضرورتی فرهنگی است که به آن پرداخته شده است.

مبنای مطالعاتی مقاله‌های غیرفارسی نیز ادبیات فارسی و تاریخ‌های فارسی نوشت، نیست و به‌طور ویژه به دوره مغول، در ایران، توجه نکرده است. در مقاله «الگوهای نام‌گذاری در بین مغول‌ها» تاریخچه و انواع نام‌های مغولی بررسی شده است (Moses, 1988, vol.11/pp. 25-37). مقاله «نام‌گذاری در میان مغول‌ها: یک بررسی قوم‌نگاری - کتابخانه‌ای»، درباره رسوم و الگوهای نام‌گذاری در میان مغول‌هاست که در آن به اهمیت اجتماعی، انتخاب نام و عوامل مؤثر بر

آن پرداخته شده است (Vinkovics, 1985, vol.39/pp. 25-37). اهمیت دیگر پژوهش حاضر، در این است که متون ادبیات فارسی و تاریخی ایران را مبنای کار قرار داده و به همراه کتاب تاریخ سری به بازتاب این الگوی فرهنگی در این متون پرداخته است.

۳. چارچوب نظری

در دوران گذشته یکی از موضوع‌های قابل توجه، در فرهنگ عامه مغول، الگوهای نام‌گذاری، به‌ویژه نام‌گذاری افراد بوده است. در تعریف الگو باید گفت: «الگو یک شکل آرمانی یا معیار است که ارزش تقلید کردن یا تبعیت را دارد» (صلیبی، ۱۳۸۲، ص. ۲۰۵). در فرهنگ مغول، نام‌گذاری افراد، با آداب و رسوم و باورهای همراه بود و به دلیل‌های مختلفی انجام می‌شد. آداب و رسوم، دسته‌ای از کردارهاست که از دیگران آموخته می‌شوند (آشوری، ۱۳۹۷، ص. ۵۹ به نقل از اسلاتکین^۱).

ایران که در کمربند تمدنی و فرهنگی شرق و غرب آسیا قرار داشته با فرهنگ‌های قومی متعدد، به‌ویژه نوع مغولی آن مواجه شده است. مغول‌ها به دلیل ضعف بنیه تمدنی، بیشتر باورهای قومی و قبیله‌ای خود را حفظ کرده بودند و شیوه نام‌گذاری آن‌ها و آداب و رسوم مرتبط، در باور آن‌ها ریشه داشت. نویسندگان، در مقاله حاضر، قصد دارند با بررسی اهم متون ادبی و تاریخی دوران حضور این قوم در ایران، نام‌ها، الگوهای نام‌گذاری و نظر نویسندگان و مورخان آن دوره را در این باره شناسایی و بررسی کنند و به دلیل نام‌گذاری‌های متعدد این قوم بپردازند.

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

۴. بحث و بررسی

تنوع زیاد نام‌ها و الگوهای مختلف نام‌گذاری در بین اقوام مغول، نشان می‌دهد که این مردمان برای نام ارزش زیادی قائل بوده‌اند. «اسم و نام پدیده مهم فرهنگی و اجتماعی است که پیش از تولد تا پس از مرگ با انسان همراه است. این عنصر در باورهای دینی، ملی، ادبی، فکری و تاریخی افراد جامعه ریشه دارد» (قنبری عدیوی، ۱۳۹۲، ص. ۸۳). به همین دلیل فرهنگ نام‌گذاری، در میان همه اقوام و ملل مانند: سرخ‌پوستان، ایرانی‌ها، عرب‌ها، غربی‌ها و... دیده می‌شود. گاه «فرهنگ، آداب و معیارهای نام‌گذاری در میان ملل و اقوام مختلف با هم فرق دارد» (امین، ۱۳۸۶، ص. ۶) و گاه با شباهت‌هایی همراه است.

۴-۱. الگوی نام‌گذاری افراد

در فرهنگ اقوام مغول، نام‌گذاری افراد بر باور مبتنی و با آدابی همراه بوده است. «مغولان، مانند سایر اقوام ابتدایی، برای نام‌گذاری اهمیت مذهبی قائل بودند» (بیانی، ۱۳۷۱، ج. ۱/ص. ۱۶). مراسم نام‌گذاری که با تشریفات خاصی همراه بود در سال دوم تولد کودک انجام می‌پذیرفت (بهادرخان، ۱۶۶۰، ترجمه صیاد لک، ۱۳۹۵، ص. ۱۳)؛ و نیز آمده است: «و در آن زمان رسم مغولان چنان بود که تا یک سال از عمر فرزندان نمی‌گذشت او را نام نمی‌نهادند» (خواندمیر، ۱۳۵۳، ج. ۳/ص. ۷). این رسم از ذهنیت فعال و باور مردم مغول جدا نبوده و مذهب و گاه به تعبیر امروزی خرافه در شکل‌گیری آن نقش تعیین‌کننده‌ای داشته است.

نام‌گذاری مغولان گاه با داستان‌هایی عجیب همراه است؛ داستان‌هایی که درباره چگونگی شکل‌گیری یک نام ایجاد می‌شود بیانگر تسلط صورت‌های نمادین بر اندیشه آنان برای درک و توضیح جهان است. نام‌گذاری مبتنی بر صفات به‌طور معمول با

ویژگی‌های خاص کودک یا باورها و خرافه‌های مغولان ارتباط دارد. نام‌های مغولی یادآور خاطره یا بیانگر آرزویی است که به گونه‌ای عمدی با نیروی واژگان، نوعی تصویرسازی ایجاد می‌کنند. «بی‌تردید این اسامی پرنقش‌ونگار و رنگارنگ آورده نشده‌اند تا مسائل تاریخ کهن مغول چون توتمیسم، نمادهای جهت‌یابی، تشکیلات ایلی و قبیله‌ای را به کناری نهند، بلکه برعکس آورده شده‌اند تا درباره آن تفکر شود» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۱۱۶).

نام‌ها «نیروی واژگانی» دارند که به گونه‌ای عمدی با اتکا به معنی، بر افراد نهاده می‌شدند و نمی‌توان از کنار این گوناگونی اسامی به راحتی گذر کرد. در کتاب تاریخ سری که قدیم‌ترین سند درمورد چنگیزخان و فرزندان اوست رنگارنگی و تنوع زیاد نام‌ها آشکار است؛ شواهدی که از این کتاب آورده می‌شود ترجمه فارسی اسامی مغولی است که پل پلیو^۲ به فرانسه ترجمه کرده است. به بیان او ترجمه اسامی برای نخستین‌بار شکل گرفته و تا این زمان کسی به فکر ترجمه آن‌ها نبوده است. چون مغول‌ها به معنی اسم‌های خود متکی هستند، لازم دانسته است که اسامی را ترجمه کند. او باور دارد که با آشنایی با معنی نام‌ها می‌شود بهتر موقع و وضع محترمانه مغولان را دریافت و راحت‌تر می‌شود تهاجم‌ها و اتحادهایشان را دنبال کرد (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۱۰۲). در این کتاب به‌وفور، نام‌های مغولی مشاهده می‌شوند و در قسمتی از آن، اسامی «نویان هزاره» به‌صورت مجموعه ارزشمندی از نام‌ها آورده شده است (همان، ص. ۱۴۸). چند نمونه از اسامی مغولان که در این کتاب آمده است: سام‌سوچی (ترسو)، شیلوکای (پُرچانه)، اوغول (ولخرج)، اوقوتور (خپله)، تومبینای‌ساچان (لب کلفت زیرک)، سانگگوم نیلقا (سانگگوم = ساده‌لوح)، دائیر اوسون (مو قرمز)، دولونگغیر (جَرَبی)، قاجی‌کولوک (کوتوله پهلوان)، قونان (گوساله نر)، کوکوچو (چرخ‌ریسک

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

آبی، إل قوتور (گوزن نر مجتمع)، مارال (آهوی ماده)، موروکا (لاک‌پشت)، آلانقوآ (سرخ روناسی)، اوبجیقتای (جگری رنگ)، بُرته‌اوجین (مایل به آبی رنگ)، بورواول^۳ (مایل به زرد)، جیرقوان^۴ (شش)، یسوگای (روژه نُه روزه).

با پژوهش در متون ادبی و تاریخی که دربارهٔ مغولان نوشته شده است می‌شود به داده‌های ارزشمندی دست یافت. با توجه به شواهد، الگوهای نام‌گذاری در میان این قوم شناسایی و بررسی خواهد شد.

۴-۱-۱. الهام از وضعیت تولد

در تفکر مغولی همواره نام با اتفاقات اطراف، رابطهٔ درونی و ضروری دارد؛ پس می‌توان یکی از شیوه‌های نام‌گذاری نزد مغولان را «الهام از وضعیت تولد» دانست. بدین صورت که به کودک، نام یک شیء یا یک فرد داده می‌شود که مادر، در بدو تولد فرزند، برای نخستین بار آن شیء یا آن فرد را دیده است (اشپولر، ۱۹۸۶، ترجمهٔ میرآفتاب، ۱۳۷۶، ص. ۱۹۸). ازجمله غازان که بعد از تولدش فردی با قزغانی (کتری) وارد خانه شد (همان). این الگوی نام‌گذاری نیز می‌توانست به‌دلیل ارتباطی که با اشیا ایجاد می‌شد یا اتفاقاتی که در ارتباط با آن به‌وجود می‌آمد نیز باشد؛ یا اولین واقعهٔ مهمی که در زمان تولد رخ می‌دهد (بیانی، ۱۳۶۷، ج ۱/ص. ۱۶). در مبحث الهام از وضعیت تولد، در حال جنگ با قبیله‌ای بودن یا مکان تولد کودک نیز اهمیت داشته است. «سرانجام این زن از بودونچر فرزندی به دنیا آورد. چون او زنی بود که به اسارت گرفته شده بود آن پسر را باآریدای نام نهادند» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۲۲). باآریدای در زبان مغولی به معنی «ربوده‌شده» است؛ پس واقعهٔ مهم در زمان تولد کودک در شکل‌گیری نام او مؤثر بوده؛ یا «بودونچر... به زنی دست یافت که چند ماهه آبستن بود.

از او پرسید: که هستی؟ زن گفت: من آدانگقای اوریانگقاجین از جارچیئوت‌ها هستم» (همان)؛ چون نزد بودونچر آمد پسری به دنیا آورد، نام او را جدردای گذاشتند (همان). جدردای به معنی بیگانه است و افرادی که متعلق به ایل معینی نبودند، در اصطلاح مغول، جَت خوانده می‌شدند (همان). این الگوی نام‌گذاری با الهام از وضعیت تولد کودک شکل گرفته است.

در الگوی الهام از وضعیت تولد، می‌شود از جنگ با یک قبیله نیز نام برد. بدین صورت که اگر در هنگام جنگ، کودکی به دنیا می‌آمد بهانه‌ای می‌شد تا بر همان اساس نامی برای وی برگزینند. گاه این قضیه را به فال نیک می‌گرفتند و نام اسیر یا رئیس قبیله شکست‌خورده را بر کودک می‌گذاشتند. به دنیا آمدن چنگیزخان و تموچین نامیدن او بر این اساس است: پدر چنگیزخان، در هنگام بازگشت، دو زندانی تاتار را همراه خود آورد که نام اسیر بزرگ‌تر، آندوتموچین بود. بنا بر رسم قدیمی ترکی - مغولی که نام نوزاد را از روی مهم‌ترین واقعه‌ای که به هنگام تولد اتفاق می‌افتاد برمی‌گزیدند، نام نوزاد تازه متولدشده را تموچین نهادند (ولادیمیر تسف، ۱۹۲۲، ترجمه بیانی، ۱۳۷۶، ص. ۵۵). این یک واقعه جزئی بود، اما چون یسوگای بنا به رسم مغول، نام اسیر را روی پسر تازه به دنیا آمده گذاشت، اهمیت پیدا کرد (ساندرز، ۱۹۷۱، ترجمه حالت، ۱۳۶۳، ص. ۵۳).

و به تخصیص در وقت ولادت مبارک چینگگیزخان، ییسوگای بهادر به جنگ تاتار برنشته بود و تموچین اوگه را و قوری‌بوقا را که پادشاهان ایشان بودند، کشته و اسباب و اموال ایشان غارت کرده، چون مراجعت نمود، چینگگیزخان به مبارکی در وجود آمده بود. آن قضیه را به فال داشته، نام او تموچین نهاد (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۲۱؛ خواندمیر، ۱۳۸۰، ج. ۳/ص. ۱۶).

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

در مورد نحوه نام‌گذاری قاشی، چهارمین پسر اوگتای قاآن، نقل شده که در زمان تولدش، چنگیزخان ولایت قاشی را تسخیر کرده بود و نام کودک نورسیده را به نام ولایت فتح‌شده، قاشی نهادند: «چون به وقتی که در وجود آمد چینگیزخان ولایت قاشین را که اکنون تَنگقوت می‌گویند مسخر گردانیده بود، او را قاشین نام نهادند» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۶۲۵). پسر سوم قوبیلای قاآن نیز، آنده نام گرفت، زیرا در زمان ولادت، نزدیک قومی یاغی بودند که نام امیرشان آنده بود (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۸۶۶).

ساختار دیگری که در نام‌گذاری کودک بدان پرداخته شده، فرزند کوچک خانواده بودن است. در این ساختار که برخاسته از نوعی سبک زندگی است، پدر خانواده در زمان حیات خود، مال و گله و رمه را به فرزندان بزرگ می‌داد و باقی‌مانده را به فرزند کوچک‌تر می‌سپرد. با این شیوه، فرزند کوچک خانواده را حافظ و نگهدار اجاق خانوادگی می‌دانستند و او «در جامعه ایلی از امتیازات بسیاری بهره‌مند بوده است. قسمت اصلی یورت پدر به وی می‌رسید» (ولادیمیر تسف، ۱۹۳۷، ترجمه بیانی، ۱۳۸۶، ص. ۸۳)؛ این فرزند را اُتچِگین می‌نامیدند، به معنی فرزند کوچک خانواده، و اُتچِگین در لغت به معنی شاهزاده آتش است. او در خانه و یورت می‌ماند و حافظ و نگهدار اجاق خانوادگی بود (همان، ص. ۸۲). و البته اشاره دارد به اینکه بنیاد خانه بر فرزند کوچک‌تر است. در تاریخ سرّی گفته شده است: «هنگامی که تموجین نه سال داشت، جوجی قَسار هفت سال داشت، قاجی اون آلچی پنج سال داشت، تاموگا اُتچِگین سه سال داشت و تامولون در گهواره بود» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۲۸). تاموگا که جزو فرزندان کوچک خانواده بود، اُتچِگین نامیده شد. «پسر چهارم تموگه اوتچِگین - تموگه نام است و اوتچِگین یعنی خداوند آتش و یورت و پسر کوچکین را اوتچِگین گویند. و او

را او تُچی نویان اسم علم گشته و بدان شهرت دارد» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۲۸۰). و نیز «پسر نهم: بیسوتای، و او را جوچی ناگو نیز خوانده‌اند، که قوم بیسوت از نسل وی‌اند و او تُچِگن بوده و معنی او تُچِگن پسر کوچک است [که در خانه و یورت مانده باشد، یعنی خداوند آتش و یورت بوده است]» (همان، ص. ۲۴۶).

مکان زاده شدن نیز می‌توانست نام کودک باشد. پیش می‌آمد که مادر در زمان وضع حمل در محل خاصی قرار داشت، بدین ترتیب نام آن مکان را بر نوزاد می‌نهادند:

زنی حامله، که شوهر او را در جنگ کشته بودند، در میان درختی بزرگ میان پوسیده رفت و بچه آورد. آن حال با اوغوز گفتند... [اوغوز] او را قِچاق نام نهاد؛ و [قِچاق] از قَبوق مشتق است که به ترکی درخت [میان] پوسیده باشد» (همان، ص. ۵۳؛ ظفرنامه یزدی، ۱۳۸۷، ج. ۱/ص. ۵۰؛ خواندمیر، ۱۳۸۰، ج. ۳/ص. ۸).

روایتی که درمورد نام‌گذاری جوچی، پسر ارشد چنگیزخان، وجود دارد نشان می‌دهد که وضعیت تولد و موقعیت مکانی در زمان زاده شدن بر نام‌گذاری کودک بااهمیت بوده است:

چون روی به خدمت چینگیزخان نهادند، در راه جوچی به وجود آمد. و جهت آنکه راه مخوف بود و مجال مقام و تربیت گهواره نه، سپا قدری آرد خمیری نرم کرد و او را در آن پیچید و در دامن خود گرفته و به آزریم بیاورد تا اعضای او درد نیابد. و نام او بدان سبب جوچی کردند، که ناگاه در وجود آمده (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۳۰۰).

جوچی، مسافری که بغتاً و بناگاه وارد شود، بچه محبوب، دلبر (دولت‌آبادی، ۱۳۸۶، ص. ۱۳۷).

داستانی دیگر از وضعیت تولد ایلجیگین، فرزند میسر اولوک، وجود دارد که نشان می‌دهد حتی شهرت مادر به امری در زمان زادن کودک، در نام‌گذاری مؤثر بوده است:

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

میسر اولوک زنی ختایی خواسته. و حال آن زن چنان بوده که بر درازگوشی نشسته و از ختای بیرون آمده بر عزم آنکه شوهری کند، و نام داؤق‌ای‌یابوداق بوده. و داوقای به زبان ختایی گل بود، و یابوداق که بر درازگوش نشسته باشد. و میسر اولوک از او پسری آورده، نام او ایلجیگین نهاد، سبب آنکه درازگوش را ایلجیگه گویند؛ و آن زن بر درازگوش آمده بود (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/صص. ۱۶۴-۱۶۵).

۲-۱-۴. ویژگی ظاهری و توانایی جسمی

نزد مغولان ویژگی، توانایی یا مشخصه جسمی یک فرد از اهمیت بالایی برخوردار بود. نام‌هایی که بر این اساس به افراد تعلق داشت بیشتر حاوی معنایی بود که با توانایی و وضعیت جسمانی و ظاهری یک فرد با تحسین یا تمسخر همراه بوده است. این نوع نام‌گذاری یادآور چگونگی وضعیت جسمانی و ظاهری فرد تلقی شده و بسیاری از نام‌ها را دربر می‌گیرد. ویژگی‌های ظاهری و جسمانی از قبیل رنگ پوست و چشم، اندازه قد و وزن، رنگ لباس، جنبیدن سر، بینی بزرگ، سرخ‌رویی، خوش‌آوازی، توانایی در تیراندازی، زیبایی، صدای خشن، چاقی، گواتری و ... در نام‌گذاری مؤثر بوده است. نام‌های زیادی که براساس این در متون ادبی و تاریخی وجود دارد تأییدکننده این مطلب است:

«دوواسقور، فقط یک چشم میان پیشانی داشت. [با یک چشم] می‌توانست از دور، تا سه منزل را ببیند» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۱۷، ۱۸۳)؛ جزء سوقور در دوواسقور، به معنی یک‌چشم است (همان، ص. ۲۳۶) که به ویژگی مهم جسمانی او اشاره دارد و خصوصیت تیزبینی که می‌توانست تا دوردست را مشاهده کند.

«چنین گفت که اوغلان چرب، فرمانده هفتاد نگهبان کشیک روز باشد؛ که با قودوس - قالچان (غز گاو (یاک) - طاس (کچل)) همراهی نماید» (همان، ص. ۱۲۸)؛ قودوس - قلچان به معنی غز گاو - طاس است (همان).

«زمانی که من کودک بودم، چاق حسود (ترقودای - کیریلتوق) و... از روی حسادت مرا گرفتند» (همان، ص. ۱۶۵)؛ ترقود به معنی چاق و کیریلتوق، حسود است (همان، ص. ۲۳۱).

«باید که نه وجبی (جسون - توا) فرزند جالما،... فرمانده آنان باشد» (همان، ص. ۱۶۹)؛ یسون^۵ به معنی نه، توا به معنی وجب است (همان، ص. ۲۴۴).

و امرا از این قوم در زمان چینگیزخان و اونگ خان بسیار بوده‌اند، یک امیر را نام او بچریتی گورین بهادر بوده، و معنی او بچریتی میوه سرخ است که در مغولستان روی سرخ را بدان نسبت کنند؛ روی آن امیر چون میوه سرخ بوده (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۲۱).

«و در این زمان برتان بهادر را پسری بزرگ‌تر بوده، نام او مونگدوقیان؛ و مونگتو یعنی کسی که بر او خال بسیار باشد، و بر گردن خالی بزرگ داشته» (همان، ص. ۱۵۰). مونگتو از مونگه، مغولی شده واژه ترکی منگ-هنگ به معنی خال است و تو (= Tü) پساوند دارندگی است و مونگتو به معنای خالدار (همان، ج. ۳/ص. ۲۴۱۳).

و ییسوبوقا که او را تایشی می‌گفتند و تایشی به زبان ختایی بخشی و استاد بزرگ باشد، در زمان اوگتای قاآن عظیم پیر شده و به گردون کار تردد می‌کرده و آواز نرم داشته. اوگتای قاآن بدان سبب او را ییسوبوقاتایشی می‌گفته و لقب او شده (همان، ج. ۱/ص. ۱۵۴).

«این چورلوق مرگان جد این طایفه است. معنی مرگان آن است که تیر راست اندازد» (همان، ص. ۱۵۸).

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

پسرِ اولِ اُورُناؤت، قونگقتان بود، «معنی این لفظ بزرگ بینی باشد. و او چنان بود؛ بدان سبب این نام یافته» (همان، ص. ۱۶۶).

«از قوم اوریانگقت، که او را چاؤر نیز گفته‌اند، و معنی این لفظ سرجنبان باشد و او را همواره سر جنبیدی» (همان، ص. ۲۰۵).

«مادر این پسران نه‌گانه، نومولون خاتون بوده، و نومولون ترغون نیزش گفته‌اند یعنی فربه» (همان، ص. ۲۳۲).

و اقوام هورتگان و سیجیؤت از نسل جاؤچین هورتگای‌اند، و قوم قونگقتان هم از این اصل‌اند. بعضی از فرزندان او یکی را نام ییسوتو و یکی را نام اورونار بود و به وقتی که این دو پسر در راه دویدی، از بینی ایشان آوازی آمدی، بدان سبب نام ایشان قونگقتان کردند (همان، ص. ۲۳۹).

و پسر بزرگ‌تر او اوکین برقان بوده و معنی اوکین دختر است و از آن جهت که به غایت کمال خوب‌چهره و پاکیزه بوده، چنانکه خداوندان نظر در حسن و منظر [و شمایل] او واله و حیران گشتندی و رویی بزرگ گشاده بغایت گرد و غبغبی تمام داشته، او را اوکین برقان گفته‌اند (همان، ص. ۲۴۷).

به باور مؤلف جامع‌التواریخ و نویسندگان برخی کتب دیگر «بورجقین»، به معنای اشهل چشم است:

و معنی بورجقین اشهل چشم باشد. و اتفاقاً فرزندان که از ییسوگای بهادر و فرزندان و اوروغ او تا نهایت در وجود آمده‌اند، اکثر اشهل چشم و زرد رنگ بوده‌اند. این معنی را بر آن حمل می‌کنند که آلان قوا به وقت آنکه حامله شد، گفته است که نوری بر مثال شخصی، به شب در برابر چشم من می‌آید و می‌رود، زردرنگ و اشهل چشم (همان، ص. ۲۷۰؛ مستوفی، ۱۳۳۹، ص. ۵۷۰).

ییسوگای بهادر نیز در بطن هشتم، این نشان را داشته است (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۲۷۰).

محمد روشن، مصحح جامع التواریخ، این اشتقاق شناسی را عامیانه می‌داند و می‌نویسد: بورجین در زبان مغولی، نام نوعی اردک وحشی است و بورجگین منسوب به آن؛ گمان می‌رود که اردک وحشی، علامت و اونقون (توتم) قبیله پدر چنگیز بوده و بورجقین به معنای قوم بورجین است (همان، ج. ۳/ص. ۲۳۲۴). با وجود اینکه برای این نام، دو معنای متفاوت ذکر شده است، همچنان وجود الگوهای فرهنگی را در نام‌گذاری تأیید کند.

و پسر دوم جوچی قسار بود. جوچی نام است و معنی قسار، سبّ چون عظیم باقوت و صولت بوده، بدین صفت موصوف شده و می‌گویند دوش و سینه او چنان فراخ بوده و میان تا غایتی باریک، که چون بر پهلوی خفتی، سگی از زیر پهلوی او بیرون رفتی. و قوت او چنان بوده که آدمی را به دو دست بگرفتی و برمثال تیر چوبی دوتا کردی تا پشتش بشکستی (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۲۷۵؛ نیز خواندمیر، ۱۳۸۰، ص. ۱۶).

«و پسری دیگر از آن جوچی قسار بوده، نام او ماقولداری و او را به اندک سستی که در مزاج داشته منسوب کرده‌اند» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۲۷۷).

«و او را بدان سبب جاؤتو گفته‌اند که صد خاتون و صد پسر داشته و چنان پیر شده، [که] خاتون و فرزندان خود را نمی‌شناخته» (همان، ص. ۲۸۲).

در زبان مغولی، جاغون ~ جاؤن = صد + تو پسوند نسبت و دارندگی، به معنای دارنده صد و فرمانده سده است (همان، ج. ۳/ص. ۲۳۴۷).

و دران سرحد، بدان زمستان، امیری از امرای بویروق خان نشسته بوده، نام او کُوکسُ سابراق و معنی کُوکسُ شخصی باشد که بواسطه سرفه و درد سینه، آواز او

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

درشت شده باشد؛ و سَپَراق نام موضعی است که بدان شخص باز می‌خوانند
(همان، ص. ۳۶۶).

کوکسانی از واژه ترکی کُکُز به معنی سینه است (کاشغری، ۱۰۷۲، ترجمه محمدزاده
صدیق، ۱۳۸۳، ص. ۲۳۱).

«و اوبچیری میوه سرخ است که در آن ولایت می‌باشد؛ و زنان به جای گلغونه بر
روی می‌مالند. چون روی گورین بهادر در اصل سرخ بوده، او را بدان میوه نسبت کرده
و به این نام خوانده‌اند» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ ص. ۲۶۷).

«دوقُلُقو آن است که سخن بسیار مکرر کند» (همان، ص. ۶۰۲). مصحح، این نام را
با استناد به ماده مغولی آن، لنگ و چلاق معنی کرده و نظر او این است که شاید
رشیدالدین آن را با واژه مغولی Dongsī- به معنای پرگویی، اشتباه کرده است (همان،
ج. ۳/ ص. ۲۱۵۱). در هر صورت، چه سخن نویسنده درست باشد چه نظر مصحح، هر
دو الگوی فرهنگی مشابهی دارند.

تولوی خان، «خویش به راه راست می‌رفت بر صواب ولایتی از ختای که اهل آن را
هولان تِگَلَتان می‌گویند، یعنی قومی که دگلّه سرخ دارند» (همان، ج. ۱/ ص. ۶۳۹)؛
هولان، در زبان مغولی به معنای سرخ؛ و تگلّه در همین زبان به معنی نیم‌تنه، قبا، نوعی
زیرپوش زنانه و جامه خزدار کوتاه است (همان، ج. ۳/ ص. ۲۴۱۸).

«دختری واقعاً زیبا و نجیب‌زاده یافت به نام آلان‌قوآ...» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۱۸)؛
یزدی، ۱۳۸۷، ج. ۱/ ص. ۵۸؛ آلان = سرخ روناسی یا روناس، قوآ = زیبا (بیانی، ۱۴۰۱،
ص. ۲۲۵).

۳-۱-۴. ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری

منش اخلاقی، روانی و خصوصیت رفتاری هر فرد، شخصیت او را نشان می‌دهد. «این اصطلاح به مجموعه‌ای از همه ویژگی‌هایی اشاره دارد که یک کل یکپارچه را تشکیل داده و طبیعت فرد را مشخص می‌کند» (صلیبی، ۱۳۸۲، ص. ۴۰). مغول‌ها گاه با توجه به شخصیت افراد، نام آن‌ها را انتخاب می‌کردند و به ویژگی‌های اخلاقی، روانی و رفتاری آن‌ها نظر داشتند. آن‌ها چه با تحسین صفتی و چه با به سخره گرفتن رفتاری که توانایی و مشخصه فرد بوده است نامی بر او می‌نهادند. این ویژگی‌های مثبت یا منفی جانشین اسم می‌شدند. فراوانی این گونه نام‌ها در کتاب تاریخ سری حائز اهمیت است: آچیق شیرون (هار وحشی)، اُنْکُوهو قوجو (بسیار خشم)، اولوک (بی‌باک)، اینانچه بیلگه (صادق فرزانه)، تاباجور (بی‌شرم)، تارقوتار قریلتون (חסود)، جاما (تمام‌عیار-کامل)، چیمبای (پهلوان)، سوباتای (نکته‌سنج و تیزبین)، سورتان - شیراه (پسر هوشیار زرد)، قراودر (سیاه حریص)، قَدان (سخت‌کوش)، قولان (درشت‌خو) و ... حتی تمایلات شخصی هم مبنای نام‌گذاری بوده: مثلاً معنی اسم «قوبیلای»، ثروتمند است و نشانگر ویژگی متمکن بودن او: «پسر قاچی اون، نویاگیدای نامیده شد. چون وی ذاتاً علاقه داشت حرکات رفتاری شبیه رفتار اشراف داشته باشد» (بیانی، ۱۴۰۱، صص. ۲۳-۲۴). نیاموختن رفتاری نیز دلیل نام‌گذاری می‌شد؛ مانند «به پسران قارالدای نیاموخته بودند که چگونه برنج را با دست خود بخورند ایل بوداات نامیده شدند» (همان). بودا اد به معنی حبوبات (همان، ص. ۲۳۰) است.

گاه خصوصیات و ویژگی‌های رفتاری مثبت فرد سبب می‌شد که مناسب همان صفت، نامی برای او برگزینند؛ مثلاً نام «چنگیز» به دلیل روحیه قوی که داشته به او داده شده است: «... و در آن قوریلتهای لقب چینگیزخانی بر وی مقرر کردند و به مبارکی

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

بر تخت نشست ... و معنی چینگ قوی و سخت باشد، و چینگیز جمع آن است» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۴۲۱؛ آیتی، ۱۳۸۳، ص. ۲۹۲). معنی چینگ در چنگیزقاآن (چنگیزخان)، استحکام و گیز، جمع آن می‌شود و معنی قاآن، آهنین است؛ در نتیجه معنی چنگیزخان، استحکامات آهنین می‌شود (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۲۳۵). به نظر می‌رسد معنای دیگری که برای این نام در نظر گرفته شده است ناشی از اشتقاق‌شناسی عامیانه باشد: «مراد از چنگیزخان، شهنشاه و شاه شاهان باشد» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۲۲، ۱۶۶؛ کاشانی، ۱۳۸۴، ص. ۱۸).

در نام «قیان» نیز، این الگوی فرهنگی، مشخص است: «در لغت مغول، قیان سیل قوی باشد که از بالای کوه به نشیب زمین روان شود و تند و تیز و قوی باشد. و چون قیان، بهادر و شجاع و بغایت دلاور بوده، این لفظ نام وی کردند» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۵۵؛ مستوفی، ۱۳۳۹، ص. ۵۷۰؛ خواندمیر، ۱۳۸۰، ج. ۱/ص. ۱۱).

این شیوه نام‌گذاری در موارد زیر نیز دیده شده است:

و کرایدای را در ایام کودکی قوم تنگقوت گرفته بوده‌اند و مدتی پیش ایشان مانده و محتشم و معتبر گشته. و از آن روی که عاقل و کافی [بوده] لقب او جاء‌گمبو کرده‌اند معنی جا، ولایت است و از آن گمبو امیر معظم، یعنی امیر معظم ولایات (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۳۶۱).

به صفات غیراخلاقی نیز به اندازه اوصاف مثبت توجه و به‌عنوان نام مطرح می‌شد. صفاتی مانند: حریص، راهزن، بی‌شرم، دزد، دروغگو، خشمگین و... که بازتاب زیادی در متون ادبی و تاریخی دارد:

«پسر قاچی اون، برولاتای نامیده می‌شد» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۲۴). بارولا به معنی حریص زیرک است (همان، ص. ۲۲۹).

«و لفظ مغول در اصل مونگ‌اُول بوده، یعنی فرومانده و ساده‌دل» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۴۸).

«و از این قوم اوریانگقت در عهد چینگیزخان از امرای بزرگ جمله اوّهه بوده. و معنی اوّهه عیار و راهزن و بهادر است چون او این صفت داشته بدین اسم موسوم شده» (همان، ص. ۱۵۴).

«و از قوم منگقوت امیری بوده که با اونگ خان متفق گشته طغای قولقay نام، و طغای کهرین نیز گفته‌اند و معنی کهرین دزد و دروغگوی است و در میان مغول هر که را بدین صفت موصوف گردانند بغایت برنجد» (همان، ص. ۱۹۶).

«و او را در جوانی نایاجوسور گفته‌اند، و معنی جوسور منافق و بی‌شرم بود. و قوم بارین را عادت آن باشد که بازی‌های سخت و سفاهت بسیار کنند و شرم و باک ندارند» (همان، ص. ۱۹۸). جوسور گمراه‌کننده، فریبنده و حقه‌باز، چاپلوس، منافق و دزد است (همان، ج. ۳/ص. ۲۱۱۲).

«چون تارقوتای قیریلتون و امثال او، تارقوتای نام است و قیریلتون یعنی حسود» (همان، ص. ۳۷۲).

«و معنی آنکقوھوقچو، بسیار خشم است» (همان، ص. ۳۷۲).

«و معنی قوران، سوهان است به سبب [آنکه] درشت‌خوی بود، او را این نام نهادند» (همان، ص. ۵۹۸).

۴-۱-۴. نام اشیا

نام زادماني مغولان یا اقوامشان گاه براساس نام اشیا هم بوده؛ مثلاً طبق رسم، نام‌گذاری نوزاد «از روی نخستین شیء که وارد خانه می‌شد» صورت گرفته است: ازجمله غازان که بعد از تولدش فردی با قزغانی (کتری) وارد خانه شد (اشپولر، ۱۹۸۶، ترجمه

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

میرآفتاب، ۱۳۷۶، ص. ۱۹۸). این نام‌گذاری به دلیل ارتباطی که با اشیا یا اتفاقاتی که در ارتباط با آن به وجود می‌آمد دیده شده است: «پسر چهارم، تولوی که لقب او یکه‌نوین و آغ‌نوین بوده، ... و تولوی به زبان مغولی آئینه باشد» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/صص. ۳۰۰-۳۰۱؛ سیفی هروی، ۱۳۸۵، ص. ۸۷). همچنین استفاده از نام اشیای سخت در نام‌گذاری‌ها، نشان‌دهنده باوری مغولی است که کودکان با داشتن چنین نامی، استوار و مقاوم خواهند بود (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۳/ص. ۲۰۴۲)؛ «امیر بولاد چینگسنگ حاضر بود» (همان، ج. ۲/ص. ۱۳۰۸). بولاد همان فولاد فارسی است که از طریق ترکی به مغولی راه یافته است (همان، ج. ۳/ص. ۲۰۴۲).

از این الگو برای نام‌گذاری اقوام نیز استفاده شده است:

این قوم در وقت غارت که دیگران اولجای و غنیمت بر چهارپایان بار می‌کردند، از استنباط خاطر خود گردون را بساختند و اولجه‌ها و غنایم و اموال خویش بر آن بار می‌کردند. و آن قوم را بدین سبب به نام قنقلی موسوم گردانیدند (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۵۲).

و نیز اسامی دیگر مانند: قاوران (سوهان)، توقوچر (دیگ کوچک)، توقون تَمور (دیگ آهنی)، گنوگی (قلاّب ماهیگیری)، قاد (تخته سنگ) و ... که در تاریخ سرّی از آن‌ها نام برده شده است.

۵-۱-۴. حیوانات

در باورهای مغولان، حیوانات نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بودند و گاه نام‌گذاری مبتنی بر نام حیوان بود. حیوانات اهلی و وحشی، چرندگان و پرندگان، حتی نر و ماده بودنشان الگویی برای نام‌گذاری شده است:

«او آلافا - بیگی (شاهزاده خانم کلاغ زاغی سیاه) را به اونگغود داد» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۱۷۹). آلاق به معنی زاغ سیاه و بیگی شاهدخت است. برخی نام‌های دیگر که در این منبع آمده عبارت‌اند از: آدگیراق (قوچ کوهی)، بولوقان (سمور)، تائیچَر (کره اسب)، جوجی قِसार (سگ درنده بزرگ)، کوکچوتاب تانگری (چرخ ریسک آبی بسیار آسمانی)، گوچوگور (موش درخت غان)، گورباسو (سوسمار ماده)، مَرال (آهوی ماده)، موروفا (لاک‌پشت)، نایا (چکاوک) و

«میسر اولوک از او پسری آورده، نام او ایلجیگین نهاد، سبب آنکه درازگوش را ایلجیگه گویند ...» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۶۵)؛ ایلجیگه، مغولی‌شده ایلگک به معنای خر و خرگوش است (همان، ج. ۳/ص. ۲۳۱۱).

«یکی گندوچینه و دیگر را نام اولکچین کرد و چینس جمع چینه باشد. و معنی این دو نام مذکور گرگ نر و گرگ ماده باشد... کسانی که از شعبه آن فرزندان باشند ایشان را چینس گویند» (همان، ج. ۱/ص. ۱۹۲).

جماعت ثقات صادق‌القول چنین روایت کردند که پدر چنگیزخان را تمرچی تبار نام [بوده] مهتر قبایل مغول بود... مرغی که طغرل نام آن است بدست اوفتاد، او را طغرل تگین لقب شد و در همه آفاق هیچ‌کس آن مرغ را نشان نداده بود... (منهاج سراج، ۱۳۶۳، ج. ۲/ص. ۹۸).

رشیدالدین، آن مرغ را چون عنقای مغرب می‌داند و در توصیف آن سخنها رانده است (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۳۶۰).

۴-۱-۶. پایگاه اجتماعی

براساس تعریف، «پایگاه اجتماعی جایی است که هرکس در ساخت اجتماعی اشغال می‌کند، وضع یا اعتبار اجتماعی است که معاصران فرد بدو به‌طور عینی در بطن

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

جامعه‌ای که در آن حیات می‌گذراند، تفویض می‌دارند» (بیرو، ۱۹۷۳، ترجمهٔ ساروخانی، ۱۳۸۰، ص. ۳۸۰). پایگاه اجتماعی نزد مغولان ارزش و اهمیت خاصی داشت تا جایی که وقتی فرد به مقام و شأنی دست می‌یافت بر آن اساس، نام یا لقبی به او می‌دادند. زمانی که فردی پادشاه، فرمانده، ارباب، صاحب یا حاکم جایی می‌شد نامی مناسب مرتبتش دریافت می‌کرد؛ سپس او را پادشاه معظم، خداوند دولت، امیر معظم و... می‌نامیدند. لقب‌های فراوانی مبتنی بر پایگاه اجتماعی در میان مغولان مرسوم است؛ مانند کورخان، خان، جاگمبو، کوشلوک، قتلغ خان، قآن و... .

«اتراک ایغور امیر خود را ایدی قوت خوانند و معنی آن خداوند دولت باشد» (جوینی، ۱۳۷۵، ج. ۱/ص. ۳۲).

«نام او جاءگمبو کردند، یعنی امیر معظم ولایت. جاء ولایت و گمبو معظم» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۱۷).

«پسر چهارم، تولوی که ... چینگیزخان او را نوکر می‌خوانده، و اکثر اوقات ملازم پدر بودی در جنگ‌ها با وی» (همان، ص. ۳۰۰؛ مستوفی، ۱۳۳۹، ص. ۵۸۷). واژهٔ مغولی نوک^۷، به معنی یار و مصاحب و مشیر است (دولت‌آبادی، ۱۳۸۶، ص. ۲۶۰). «تا وقتی که پادشاه به غایت بزرگ نبودی او را کورخان نگفتی» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۲۷؛ خواندمیر، ۱۳۸۰، ج. ۳/ص. ۲۵).

«ختائیان لقب او را گویانگ کردند یعنی بزرگ و معتبر» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۵۹۹).

«آن ولایت را قتل و غارت کرد و پادشاه ایشان را مهاراوانام - یعنی پادشاه معظم - گرفته با خود بیاورد» (همان، ص. ۶۱۶).

«و اکثر پادشاهان نایمان را لقب، کوشلوک خان بودی و یا بویروق خان بوده، و معنی کوشلوک عظیم باقوت و فرمانده باشد» (همان، ص. ۳۶۵).

«و بعدما که او را تحف بسیار با لقب کوچلک خانی هدیه داد مانند تیر از کمان سخت بجست» (جوینی، ۱۳۸۵، ج. ۱/ص. ۴۷؛ و صاف، ۱۳۸۸، ج. ۴/ص. ۳۸۱).

«و سلغور شاه بانواع اکرام و اعزاز و اختصاص به لقب قراانداش خانی مخصوص گشت» (جوینی، ۱۳۸۵، ج. ۱/ص. ۱۵۰).

«سلطان او را به لقب قُتلُغ خانی مشرف گردانید» (و صاف، ۱۳۸۸، ج. ۱/ص. ۴۳۳).

«سلطان آن عذر را به قبول مقابل داشت و سلغور شاه را به لقب قرنداق خان مخصوص گردانید» (همان، ص. ۴۳۳، ۴۳۸).

و چون بودنچرقاآن به حد بلوغ رسید،... و ممالک مغولستان را... مسخر و منقاد خود گردانید، و او را «قاآن» لقب دادند؛ چه رسم مغول آن است که هر کس که بر تخت خانی نشیند یک نام دیگر مثل خان و قاآن بر نام اصلی او می‌افزایند» (تتوی، ۱۳۷۸، ص. ۵۷۲، ۶۱۰).

۲-۴. تغییر نام

در میان مغول‌ها تغییر نام یا نام‌گردانی، بسیار رواج داشت و آن‌ها نام افراد را بنا بر دلایل مختلفی تغییر می‌دادند. «چنانچه عادت مغولان است فرزندان را که عزیز باشند، نام می‌گردانند و به اعتقاد ایشان چنان است که آن معنی سبب دفع چشم زخم است» (خوافی، ۱۳۸۶، ج. ۲/ص. ۳۴۹). و نیز اتفاق می‌افتاد که وقتی فرد به عارضه ناگواری دچار می‌شد نام او را عوض می‌کردند یا اگر شخصی، پیش از رسیدن به سن پیری، درمی‌گذشت، کسانی که هم‌نام او بودند اسم خود را تغییر می‌دادند. گاهی تغییر دین

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

هم در تغییر نام مؤثر بود و فرد، مناسب دینی که پذیرفته بود نامی جدید بر خود می‌نهاد (بیانی، ۱۳۶۷، ج. ۱/ص. ۱۷).

گاهی نیز دیده می‌شود که نام فرد چندین بار تغییر می‌کند. این اتفاق، اغلب، از طرف دیگران صورت می‌پذیرفت و گاه نیز خود فرد هم بنا به دلایلی، نام خود را عوض می‌کرد. در تاریخ سری آمده است: «بودونچر [دختری را به صیغه] گرفت ... و او پسری به دنیا آورد که جاوورادی نامیده شد ... هنگامی که بودونچر از بین رفت، [قبیچی بهادر] ... جاوورادی را از قربانگاه بیرون کرد. [او] جاوورائیت نام گرفت» (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۲۳)، در جایی دیگر آمده است: «او گفت: "جبه، تو در گذشته شش نامیده می‌شدی؛ تو با آمدن از نزد شاهزادگان، جبه (تیر، پیکان) [نامیده] شدی"» (همان، ص. ۲۰۱).

از دلایل متعدد تغییر نام که در متون ادبی و تاریخی بدان پرداخته‌اند به این موارد اشاره می‌شود: رسیدن به مقام و کسب مرتبه، پدید آمدن واقعه خاص، دفع چشم زخم، مرگ فردی مهم، خوش‌قدمی و... درباره تغییر نام چنگیزخان گفته شده است که در آغاز نام او تموچین بود، آسمان جاویدان در سرنوشت او مؤثر واقع شد و تقدیر حکم کرد که بر ممالک ربع مسکون چیرگی یابد، آنگاه نامش به چنگیز تغییر یافت. چنگیز، «نام روان نیکی بوده که در این دوره مورد احترام مغول‌های شمنی بوده است» (ولادیمیر تسف، ۱۹۲۲، ترجمه بیانی، ۱۳۷۶، صص. ۷۹-۸۰). کتاب‌های ادبی و تاریخی، دلیل این تغییر نام را چنین بیان می‌کنند: آلتان، قوچر، ساچاباکی، پس از تشکیل شورایی بزرگ به تموچین گفتند که او را خان خواهند ساخت و سوگند یاد کردند. پس از ادای سوگند، «تموچین را خان اعلام نمودند و او را چنگیزخان نامیدند» (بیانی، ۱۴۰۱، صص. ۵۳-۵۴؛ جوینی، ۱۳۷۵، ج. ۱/ص. ۲۶؛ کاشانی، ۱۳۴۸، ص. ۱۸؛

همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۲۸۵؛ و صاف، ۱۳۸۸، ج. ۴/ص. ۳۷۶؛ مستوفی، ۱۳۳۹، ص. ۵۸۱؛ یزدی، ۱۳۸۷، ج. ۱/ص. ۷۱؛ خواندمیر، ۱۳۸۰، ج. ۳/ص. ۲۱؛ تنوی، ۱۳۷۸، ص. ۵۷۴.

برابر رسوم و باورداشت‌های مغولان، گاهی برای در امان ماندن از روان‌های شریر و کشنده، نامی بد بر فرد می‌نهادند. آنان بر این باور بودند که نام بد می‌تواند روان‌های پلید را فریب دهد تا به صاحب نام گزند نرسد؛ مانند واژه اَرَقَسُون به معنی سرگین یا پشکل (بیانی، ۱۴۰۱، ص. ۲۱۳). اولوک به معنی جنازه (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۶۳) یا مُرده (کاشغری، ۱۰۷۲، ترجمه محمدزاده صدیق، ۱۳۸۳، ص. ۲۳۱) نیز، مبین این رسم است.

گاهی این اسامی به نام دیگری تغییر می‌یافت؛ نام «اوگتای»، پسر سوم چنگیز به همین دلیل تغییر کرده است: «و نام اوگتای در اول... بوده، او را خوش نمی‌آمده، و بعد از آن نام او اوگدای کردند و معنی این لفظ عروج باشد بر سر بالا» (همان، ص. ۶۱۸)؛ او در اول اوگتای نام داشته است که به زبان مغولی به معنای گنجهکار و بدخوی است سپس اوگده نامیده شده به معنای عروج سر به بالا (همان، ج. ۳/ص. ۲۱۵۴).

از بین افرادی که نامشان چند بار تغییر کرده است می‌شود به اولجایتو، چهارمین ایلخان مغول، اشاره کرد. نام‌گردانی این سلطان ایلخانی به دلایل مختلف انجام شده است: به یمن و مبارکی قدومش؛ برای دفع چشم‌زخم؛ به سلطنت رسیدن و تغییر دین. در تاریخ اولجایتو، تغییر نام او بدین ترتیب ذکر شده است: وقتی به دنیا آمد به‌خاطر قدم مبارکش «او را اولجایبوقا نام نهادند یعنی تا نام مناسب و ملایم قدم او باشد. بعد از آن نامش ماتمودار کردند و بعد از آن دفع چشم‌زخم، خربنده کردند» (کاشانی، ۱۳۸۴، ص. ۱۷).

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

زمانی که به سلطنت رسید چون قدوم مبارکش مسعود افتاد لقب او را اولجایتو سلطان نهادند. و بعد از آن، التان خان ختای نام او جاوت قوری نهاد یعنی پادشاه معظّم. و چون سلطان به دین اسلام درآمد نام محمد را برگزید:

همی تا دولت و ملکست در ایران و در توران

محمد الجتو خانست در توران و در ایران

(همان، ص. ۲۷)

تغییر نام اولجایتو، بارها در متون ادبی و تاریخی آمده است: در *تاریخنامه هرات*، ابتدا نام خربنده برای او ثبت شده و بعد از بر تخت نشستن اولجایتو سلطان (هروی، ۱۳۸۵، ص. ۴۷۸)؛ «سلطان که متمتع باد! نام خود را خدا بنده محمد چون سکه به زر نشانده است» (وصاف، ۱۳۸۸، ج. ۴/ص. ۲۳۹).

نویسنده کتاب *مجمّل فصیحی* ضمن اینکه نام‌گردانی را رسم مغولی می‌داند در مورد تغییر نام اولجایتو می‌نویسد: چون قدم او مبارک بود اولجایتو نامیده شد؛ سپس بر طبق رسم مغولی که نام فرزندان عزیز را تغییر می‌دادند تا از چشم‌زخم مصون بمانند (خوافی، ۱۳۸۶، ج. ۲/ص. ۳۴۲) او را تمودر به احتمالی تمور=دمیر نامیدند. بعد از مدتی خربنده و سپس بعد از مسلمان شدن، خدا بنده نامیدند (همان، ص. ۳۴۹). در *ظفرنامه* نیز تغییر نام از تیمور به الجایتو آمده است (یزدی، ۱۳۸۷، ج. ۱/ص. ۱۷۸).

از دلایل دیگر تغییر نام، قُرُق شدن نام فرد مشهوری بود که از دنیا می‌رفت: «امیری دیگر چغتای کوچک بوده. و چون در آن زمان چغتای نماند نام او قوریق شد و بعد از آن او را سونتای خواندند جهت آنکه از قوم سونیت بود» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۷۵). نام یک مکان هم‌نام با فرد مشهور نیز، پس از مرگ آن فرد تغییر می‌کرد: «و پیش از این مغولان آن ولایت را قاشین می‌گفتند، چون قاشین پسر اوگتای قاآن پدر قایدو وفات کرد، نام قاشین قوریق شد؛ و از آن وقت باز این ولایت را تنگقوت می‌گویند»

(همان، ص. ۱۳۵؛ تتوی، ۱۳۷۸، ص. ۶۲۹). مشاهده تغییر نام در متون ادبی و تاریخی، نشانگر میزان چشمگیر این رسم در بین مغولان است:

«پسران قورچاقوز بوئروق یکی را نام طوغریل بود، و پادشاهان ختای نام او را اونگخان کردند» (همدانی، ۱۳۷۳، ج. ۱/ص. ۱۱۷).

«و همچنین پیشتر نام جاءگمبو، کرایدای بوده. چون تنگقوت او را بگرفتند و مردی جلد و باکفایت یافتند، نام او جاءگمبو کردند» (همان).

۵. نتیجه

پس از واکاوی متون ادبی و تاریخی، نام‌های بسیاری از مغولی‌شناسایی شد. با بررسی معنی نام‌ها تأیید شد که آن‌ها مبتنی بر باورهای فرهنگی مشترکند و از باورها و نمادهای مربوط به آن‌ها به عنوان الگوهایی برای نام‌گذاری افراد استفاده شده است. نام‌ها بخشی از هویت اجتماعی - فرهنگی هر فرد مغولی به شمار می‌آیند و پای‌بندی به باورها، آداب و رسوم تثبیت‌کننده هویت آن‌هاست. با بررسی نام‌ها در متون ادبی و تاریخی و طبقه‌بندی آن‌ها مشخص شد که نام‌های موجود در این آثار بیشتر بر چه چیزهایی مبتنی است و این گونه الگوهای نام‌گذاری شناسایی شد:

۱. نزد مغولان، موقعیت و وضعیت نوزاد در هنگام تولد، پیش یا پس از آن اهمیت دارد و الگوی فرهنگی برای نام‌گذاری بوده است. گاه این نام‌گذاری وابسته به ادراکات و دریافت‌های محیطی مادر است، به عبارتی آنچه مادر هنگام تولد نوزاد یا پس از آن می‌بیند و حس می‌کند، مبنای نام‌گذاری قرار می‌گیرد. الگوی نام‌گذاری ممکن است یک رویداد خاص یا غیرخاص، اشیا، میمنت، نحوست، فرزند کوچک خانواده بودن،

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

محل تولد و هر چیز دیگری باشد که به نوعی به تولد نوزاد مرتبط است، حتی ممکن است به شهرت مادر نوزاد وابسته باشد.

۲. مغول‌ها به بدن، ویژگی‌ها و توانایی‌هایی آن و همچنین هر چیز مرتبط با آن مانند پوشاک نیز به دقت توجه می‌کردند و از جزء تا کل آن را برای نام‌گذاری به‌کار می‌بردند. گاهی نیز توانایی‌های وابسته به اندام‌ها یا نبود توانایی‌ها ویژگی ذاتی، اکتسابی، یا خاص هر یک از اجزای بدن یا بیماری هر یک از اندام‌ها که به خصوصیت ویژه‌ای منجر می‌شد، الگویی برای نام‌گذاری شده است.

۳. مغول‌ها گاه با توجه به شخصیت افراد، نام آن‌ها را انتخاب می‌کردند و به ویژگی‌های اخلاقی، رفتاری و روانی آن‌ها نظر داشتند. الگوی نام‌گذاری آن‌ها گاه مبتنی بر ویژگی‌های پسندیده و گاه ناپسند بود.

۴. اهمیت دادن به حیوانات و نام‌گذاری با نام آن‌ها نیز از فرهنگ و باور مغولان نشئت گرفته است. آن‌ها نام پرندگان، خزندگان، چهارپایان (اهلی و وحشی) و ... را به‌عنوان الگوی نام‌گذاری خود برگزیده بودند.

۵. سازه‌های بشری و اشیای طبیعی و غیرطبیعی نیز الگوی نام‌گذاری مغولان بود و به تناسب، آن‌ها الگوی نام‌گذاری شده‌اند. گاهی نیز وجه‌شبهی بین فرد و شیء وجود داشت یا باور داشتند به‌دلیل این نام‌گذاری این وجه‌شبه ایجاد شود.

۶. مغولان با توجه به قدرت و مقامی که فرد داشت یا به‌دست می‌آورد نام بر او می‌گذاشتند؛ هر فرد با هر موقعیت بالای شغلی، اقتصادی، سیاسی و... نیز به فراخور پایگاه اجتماعی خود نامدار می‌شد. به این دلایل الگوی نام‌گذاری آن‌ها گاه به پایگاه اجتماعی وابسته بود.

۷. مغول‌ها پس از نام‌گذاری، تغییر نام هم داشتند. نام‌گردانی یک رسم بود و از الگوی فرهنگی و باورهای آن‌ها پیروی می‌کرد. گاهی نام را خود شخص یا دیگران تغییر می‌دادند؛ گاهی با عوض شدن محیط، موقعیت و دین فرد این تغییر نام اتفاق می‌افتاد؛ گاهی هم با توجه به باورهای فرهنگی‌شان جنبه بازدارندگی و پیش‌گیرانه از اتفاقی ناخوشایند داشت. وجود نام موقت سپس تغییر آن و نام‌گردانی چند باره نیز در بین مغولان مرسوم بود.

با توجه به آنچه که آمد از بین الگوهای نام‌گذاری مغولان، الگوهای مبتنی بر تولد، بدن، شخصیت، اشیا، حیوانات، پایگاه اجتماعی و مواردی از تغییر نام در متون ادبی و تاریخی فارسی قرن هفتم و هشتم منعکس شده است. از بین متون این دو قرن، تنها در منابعی که در این پژوهش استفاده شده شواهدی یافت شد و بازتاب این الگو در مابقی متون این دو قرن یافت نشد.

پی‌نوشت‌ها

1. Slotkin
2. Paul Pelliot
3. Boro'ul
4. Jirgo'an
5. Yesün
6. Buda'ad
7. nōkar

منابع

آشوری، د. (۱۳۵۷). *تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ*. تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا.
آیتی، ع. (۱۳۸۳). *تحریر تاریخ و صاف*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

الگوهای فرهنگی نام‌گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

اشپولر، ب. (۱۹۸۵). *تاریخ مغول در ایران*. ترجمه م. میرآفتاب (۱۳۷۶). تهران: علمی و فرهنگی.

اقبال آشتیانی، ع. (۱۳۸۹). *تاریخ مغول*. تهران: سپهر ادب.

امین، ح. (۱۳۸۶). فرهنگ و تاریخ - نام و نام خانوادگی. حافظ، ۴۳، ۵-۹.

بهادرخان، ا. (۱۶۶۰). *شجره تراکمه*. ترجمه ع. صیاد لک (۱۳۹۵). تهران: قشقای.

بیانی، ش. (۱۳۷۱). *دین و دولت در ایران عهد مغول*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

بیانی، ش. (۱۳۷۹). *مغولان و حکومت ایلخانی در ایران*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب درسی.

بیرو، آ. (۱۹۷۳). *فرهنگ علوم اجتماعی*. ترجمه ب. ساروخانی (۱۳۸۰). تهران: کیهان.

بی‌نا (۱۲۴۰). *تاریخ سری مغولان*. ترجمه ش. بیانی (۱۴۰۱). پنجم. تهران: دانشگاه تهران.

تتوی، ا. (۱۳۷۸). *تاریخ الفی*. تصحیح ع. آل داوود. تهران: کلبه.

جوینی، ع. (۱۳۷۵). *تاریخ جهانگشای جوینی*. تصحیح م. قزوینی. تهران: دنیای کتاب.

خوافی، ا. (۱۳۸۶). *مجمل فصیحی*. تصحیح س. م. ناجی نصرآبادی. تهران: اساطیر.

خواندمیر، غ. (۱۳۸۰). *تاریخ حبیب‌السیر فی اخبار افراد بشر*. تصحیح م. دبیرسیاقی. تهران: خیام.

دولت‌آبادی، ع. (۱۳۸۶). *فرهنگ واژه‌های ترکی و مغولی در متون فارسی*. تبریز: دانشگاه تبریز.

ساندرز، ج. ج. (۱۹۷۱). *تاریخ فتوحات مغول*. ترجمه ق. حالت (۱۳۶۳). دوم. تهران: سپهر.

سیفی هروی، س. (۱۳۸۵). *تاریخنامه هرات*. تصحیح غ. طباطبایی مجد. تهران: اساطیر.

شبانکاره‌ای، م. (۱۳۶۳). *مجمع‌الانساب*. تصحیح م. محدث. تهران: سپهر.

صلیبی، ژ. (۱۳۸۲). *فرهنگ توصیفی روان‌شناسی اجتماعی*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

عسکری، ل. (۱۳۹۰). *تأثیر ذهنیت و باورهای اقوام ابتدایی بر نام‌گذاری پدیده‌ها بر پایه شواهدی از واژه‌های گویش‌های ایرانی*. *نامه فرهنگستان*، ۴۸ (۴)، ۱۳۱-۱۵۷.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه _____ سال ۱۲، شماره ۵۵، فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۳

قنبری عدیوی، ع. (۱۳۹۲). تأثیر مذهب بر نام‌گذاری مردم چهارمحال بختیاری. فرهنگ و ادبیات عامه، ۱(۲)، ۸۳-۱۰۷.

کاشانی، ع. (۱۳۸۴). تاریخ اولجایتو. به اهتمام م. حاجیان‌پور. تهران: علمی و فرهنگی.

کاشغری، م. (۱۰۷۲). دیوان لغات‌الترک. ترجمه ح. محمدزاده صدیق. تبریز: اختر.

گروسه، ر. (۱۹۷۰). امپراطوری صحرانوردان. ترجمه ع. میکده (۱۳۵۳). تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

مجتهدی، ک. (۱۳۹۶). مغولان و سرنوشت فرهنگی ایران. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

مستوفی، ح. (۱۳۸۰). ظفرنامه. ج ۱. تصحیح م. شریف‌زاده. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

مستوفی، ح. (۱۳۳۹). تاریخ‌گزیده. به اهتمام ع. نوایی. تهران: امیرکبیر.

منهاج سراج، ع. (۱۳۶۳). طبقات ناصری. ج دوم. تصحیح ع. حبیبی. تهران: دنیای کتاب.

وصاف الحضرة، ع. (۱۳۸۸). تاریخ وصاف الحضرة. ج ۴. تصحیح ع. حاجیان‌نژاد. تهران: دانشگاه تهران.

ولادیمیر تسف، ب. (۱۹۲۲). چنگیرخان. ترجمه ش. بیانی (۱۳۷۶). تهران: اساطیر.

ولادیمیر تسف، ب. (۱۹۳۴). نظام اجتماعی مغول. ترجمه ش. بیانی (۱۳۸۶). تهران: علمی و فرهنگی.

هال، م. (۱۹۹۷). امپراطوری مغول. ترجمه ن. میرسعیدی (۱۳۹۹). تهران: ققنوس.

همدانی، ر. (۱۳۷۳). جامع التواریخ. تصحیح م. روشن، و م. موسوی. تهران: البرز.

یزدی، ش. (۱۳۸۷). ظفرنامه. تصحیح س. میرمحمدصادق و ع. نوایی. تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.

References

Amin, H. (2007). Culture and history- First name and last name. *Hafez*, 43, 5-9.

الگوهای فرهنگی نام گذاری افراد در بین اقوام مغول... _____ آذر ملایی ماهونکی و همکاران

- Anoon. (2022). *History of the Mongol series* (translated into Farsi by Sh. Bayani). Tehran University Press.
- Ashoori, D. (1978). *Definition and the concept of culture*. Asian Cultural Documentation Center for UNESCO.
- Askari, L. (2011). The influence of mentality and beliefs of primitive peoples on the naming of phenomena based on the evidence of the words of Iranian dialects. *Farhangestan Letter*, 48(4), 131-157.
- Ayati, A. (2004). *Fluent rewriting and summary of the Vassaf history book*. Institute of Liberal Arts and Cultural Studies.
- Bahadorkhan, A. (1660). *Terakime family tree* (translated into Farsi by A. Sayyad lak). Pinar.
- Bayani, Sh. (1992). *Religion and government in Iran during the Mughal era*. Publication Center College.
- Bayani, Sh. (2000). *The Mongols and government patriarch in Iran*. The Organization for Researching and Composing University Textbook.
- Birou, A. (1973). *Vocabulaire pratique des sciences sociales* (translated into Farsi by B. Sarookhani). Keyhan.
- Daulatabadi, A. (2007). *Dictionary of Turkish and Mongolian words in Persian texts*. Tabriz University.
- Eghbal Ashtiani, A. (2010). *Mongol history*. Institute for Humanities.
- Ghanbari Adivi, A. (2013). Impact of religion on named people Chaharmahal Bakhtiari. *Culture and folk Literature*, 1(2), 83-107.
- Govini, A. (1996) *History of Jahangisha Govini* (edited by M. Ghazvini). Donyaie Ketab.
- Grousset, R. (1970). *The empire of the Steppes* (translated into Farsi by A. Meykadeh). Firm translations and publish the book.
- Hamedani, R. (1994). *Jami al-tawarikh* (edited by M. Roshan., & M. Moosavi). Alborz.
- Hull, M. (1998). *The Mongol empire* (translated into Farsi by N. Mirsaidi). Ghoghnoos.
- Kashani, A. (2005). *Oljayto histori* (edited by M. Hajianpur). Scientific and Cultural Publications.
- Kashgari, M. (1072) *Diwan Lughat al-Turk* (translated into Farsi by H. Mohammadzadeh Sedigh). Akhtar.
- Khafi, A. (2007) *Mojmal Fasihi* (edited by M. Naji Nasrabadi). Asatir.
- Khandmir, Gh. (2001). *Habib Al-siyar fi akhbar afrad al-bashar history* (edited by M. Dabir Siyaghi). Khayam.

- Menhaj Seraj, A. (1984). *Tabaghat-e Naseri* (edited by A. Habibi). Donyay-e Ketab.
- Mojtahedi, K. (2017). *The Mongols and the fate of Iran's cultural*. Institute of Liberal Arts and Cultural Studies.
- Moses, L. (1988). Naming patterns among the Mongols. *Applied Mongolian Studies*, 11, 25-34. (<https://www.jstor.org/stable/43194448>).
- Mostofi, H. (1960). *Gozideh history* (edited by A. Navai). Amirkabir.
- Mostofi, H. (2001). *Zafarnameh* (edited by M. Sharifzadeh). Institute of Liberal Arts and Cultural Studies.
- Salibi, Zh. (2004). *Descriptive culture of social psychology*. Institute of Liberal Arts and Cultural Studies.
- Saunders, G. G. (1971). *The History of the Mongol conquests* (translated into Farsi by Gh. Halat). Scientific and Cultural Publications.
- Seyfi Heravi, S. (2006). *Tarikh name harat* (edited by Gh. Tabatabai). Asatir.
- Shabankarehi. M. (1984). *Majma Al-Ansab* (edited by M. Mohaddes). Sepehr.
- Spuler, B. (1986). *History of Mongols in Iran* (translated into Farsi by M. Miraftab).
- Tatavi, A. (1999). *Alfi History* (edited by S. A. Aledavood). Kolbe.
- Vassaf Al-Hazrah, A. (2009). *Vassaf Al-Hazrah history*. Tehran University Press.
- Vinkovics, J. (1985). Name-Giving among the Mongols: An ethnographic-bibliographical survey. *Applied Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 39(1), 25-37. <https://www.jstor.org/stable/23657926>
- Vladimir Tessef, B. (1922). *Gingis khaan* (translated into Farsi by Sh. Bayani). Asatir.
- Vladimir Tessef, B. (1937). *Social system Mongol* (translated into Farsi by Sh. Bayani). Scientific and Cultural Publications.
- Yazdi, Sh. (2008). *Zafarnameh* (edited by S. Mirmohammadsadegh., & A. Navai). Library, Museum and Document Center of Iran Parliament.